

Kunst op Bestelling?

Over de relatie tussen het jeugdtheater en het onderwijs en de rol die de steunfunctie hierin heeft.

Tanja Kerkvliet
Master Kunsteducatie
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten
Begeleiding: Folkert Haanstra

Kunst op Bestelling?

Over de relatie tussen het jeugdtheater en het onderwijs en de rol die de steunfunctie hierin heeft.

Tanja Kerkvliet
Praktijkonderzoek Master Kunsteducatie
Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten
Begeleiding: Folkert Haanstra

Amsterdam, juni 2008

Inhoudsopgave

HOOFDSTUK 1: INLEIDING	4
1.1 Achtergrond onderzoek	
1.2 Leeswijzer onderzoek	
HOOFDSTUK 2: PROBLEEMSTELLING EN ONDERZOEKSOPZET	7
2.1 Inleiding	
2.2 Doelstelling praktijkonderzoek	
2.3 Vraagstelling praktijkonderzoek	
2.4 Deelvragen	
2.5 Onderzoeksopzet	
2.5.1 Respondenten	
2.5.2 Beschrijving en verantwoording van dataverzameling	
2.5.3 Interviewleidraad	
HOOFDSTUK 3: RESULTATEN; ROL EN TAKEN VAN DE STEUNFUNCTIE	10
3.1 Rol van de steunfunctie	
3.2 Toegevoegde waarde steunfunctie-instelling	
3.3 Criteria bij inkoop voorstellingen	
3.4 Wensen van het onderwijs	
HOOFDSTUK 4: RESULTATEN; DE VISIE VAN DE STEUNFUNCTIE OP DE RELATIE JEUGDTHEATER - ONDERWIJS	13
4.1 Relatie jeugdtheater - onderwijs	
4.2 Uitgangspunten en drijfveren van de jeugdtheatermaker	
4.3 Visie van de jeugdtheatermaker en het onderwijs op jeugdtheater	
4.4 Invloed regeling versterking cultuureducatie	
HOOFDSTUK 5: CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN	17
5.1 Inleiding	
5.2 Samenvatting	
5.3 Onderzoeksdoel en onderzoeksconclusies	
5.4 Aanbevelingen	
5.5 Suggesties voor verder onderzoek	
Geraadpleegde literatuur en websites	24
BIJLAGE A Samenvatting literatuuronderzoek	26
BIJLAGE B Interviewlijst	27
BIJLAGE C Gegevens respondenten	28
BIJLAGE D Lijst codes inhoudsanalyse	29

Hoofdstuk 1

Inleiding

1.1 Achtergrond onderzoek

In 2004 is de *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs* ingevoerd. Belangrijkste doel van deze subsidieregeling was het geven van een impuls aan de ontwikkeling en verankering van kunst- en cultuureducatie in het primair onderwijs. Met de invoering van de Regeling versterking cultuureducatie wordt beoogd dat basisscholen een eigen visie en een eigen beleid op het terrein van kunst- en cultuureducatie ontwikkelen en die vertalen in een programma van activiteiten op het gebied van cultuur en erfgoed. Samenwerking met culturele instellingen, andere scholen, gemeente en provincie vervult daarbij een belangrijke rol. Scholen die deelnemen en de subsidie hebben aangevraagd, ontvangen € 10,90 per leerling per schooljaar. De regeling loopt sinds 2004 en voor 1 oktober 2007 konden scholen in een verlengingsperiode voor de laatste keer deze subsidiegelden aanvragen. Toekenning hiervoor is per 1 december geschied. Het doel van de regeling was dat 70% van de scholen zou deelnemen. Dit doel is behaald.

Tot verlenging was besloten op advies van de Onderwijsraad en de Raad voor Cultuur (Onderwijs in cultuur, 20 april 2006). Scholen die pas kort aan de regeling deelnamen kregen hierdoor meer tijd om de verankering daadwerkelijk te realiseren. Ook kregen scholen die nog niet meededen de gelegenheid zich alsnog aan te melden. Met de verlenging is een deelnamepercentage van 90% behaald.

De doelstelling van de overheid voor de versterking van cultuureducatie in het primair onderwijs luidt als volgt:

Alle scholen in het primair onderwijs hebben aan het eind van het schooljaar 2007-2008 hun visie op de plaats van cultuureducatie in hun onderwijsprogramma geformuleerd. Ze zijn in staat om in samenwerking met hun culturele omgeving en met behulp van de extra financiële middelen deze visie te vertalen in een samenhangend geheel van cultuureducatieve activiteiten.

Enige tijd na invoering van de regeling verschenen er in de (theater)pers artikelen waarin jeugdtheatermakers hun zorg en scepsis uitspraken over de regeling. Het blad Theatermaker schreef bijvoorbeeld: "De theatermakers voelen zich in een harnas geperst door de veeleisende scholen, die jeugdtheater op maat willen." (Theatermaker, 2006, p. 57). Het NRC schreef: "Nu scholen zich intensiever bemoeien met de inhoud van jeugdtheater en pasklare voorstellingen willen, vrezen de makers een uitverkoop van de kunst." (NRC, 2006). Theatermakers vreesden met invoering van de regeling voor de groeiende 'macht' van scholen. Scholen zouden hun wensen ten aanzien van jeugdtheater concreter gaan formuleren en de jeugdtheatermaker zou voortaan naar de pijpen van het onderwijs moeten dansen, aldus de pers.

Volgens genoemde en ook andere artikelen zou als gevolg van invoering van de *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs* sprake zijn van een groeiende spanning tussen het primair onderwijs en jeugdtheatermakers. Dit verbaasde mij zeer...

Als consulent kunsteducatie heb ik in mijn dagelijkse werk veel te maken met het primair onderwijs en het jeugdtheater. Een van de functies van de steunfunctie-instelling is die van intermediair: het leggen van verbindingen tussen het jeugdtheater en het (primair)

onderwijs. In mijn dagelijkse praktijk heb ik dan ook direct met de *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs* en de effecten ervan te maken. En hoewel het onderwijs de laatste jaren haar wensen ten aanzien van kunst- en cultuureducatie in de school steeds sterker en scherper formuleert en er bij het primair onderwijs sprake is van een groeiend bewustzijn op het gebied van kunst- en cultuureducatie (scholen weten steeds beter wat ze willen), ervaar ik zelf geen grote spanningen tussen het primair onderwijs en de jeugdtheatermakers. Niet bij de scholen en evenmin bij theatermakers. Sterker nog, ik heb nog nooit meegemaakt dat scholen zich bemoeien met de inhoud van het jeugdtheater, terwijl dit volgens de genoemde artikelen 'scherping en inslag' en een belangrijke bron van spanning tussen beide partijen zou zijn.

Om deze discrepantie tussen uitspraken en conclusies in de pers en mijn eigen ervaringen te onderzoeken en inzicht te krijgen in de effecten van de *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs*, heb ik medio 2007 een literatuuronderzoek naar (mogelijke) spanningen tussen beide partijen uitgevoerd. Uitkomst van het literatuuronderzoek was dat de verhouding tussen het jeugdtheater en het primair onderwijs inderdaad gespannen is. Uit het literatuuronderzoek kwamen de volgende spanningsbronnen naar voren:

➤ **(Podium)kunst als doel versus (podium)kunst als middel**

Bij de jeugdtheatermaker staat kunst als doel vaak voorop. Hier tegenover staat de wens van het onderwijs om kunst als middel in te zetten voor sociaal-maatschappelijke doelen. De jeugdtheatermaker wil graag vrije toegang tot zijn publiek, zonder rekening te moeten houden met schoolsystemen- en regels. Alleen op die manier kan hij zijn artistieke vrijheid behouden. Zijn voorstelling moet op zichzelf kunnen staan. Het onderwijs echter ziet kunst graag als middel om sociaal-maatschappelijke doelen te bereiken. Deze eis stuit het jeugdtheater tegen de borst.

➤ **Themagerichte toegankelijke voorstellingen versus artistiek autonome voorstellingen**

Scholen zien graag toegankelijke, themagerichte voorstellingen die inpasbaar zijn in het lesrooster en uitvoerbaar in de gymzaal. De jeugdtheatermaker wil zijn artistieke autonomie behouden en geen maatwerk leveren.

➤ **Voorgeschreven speellocatie en faciliteiten versus vrije omstandigheden**

Plaats van uitvoering en randvoorwaarden/faciliteiten; de macht moet niet bij de scholen liggen, maar bij de theatermaker (die zichzelf als deskundige ziet). De jeugdtheatermaker wil bepalen waar en onder welke omstandigheden zijn voorstelling gespeeld wordt.

➤ **Flexibele goedkope producties versus hoogwaardige (dure) producties**

Scholen houden van goedkope producties; het liefst met weinig of geen decor zodat op dezelfde dag twee voorstellingen gespeeld kunnen worden. Dat scheelt in de zaalhuur. Theatermakers stellen vaak het artistieke product voorop, ongeacht de financiële consequenties voor de inkoop van de voorstelling.

Voor een uitgebreidere samenvatting van de resultaten van het literatuuronderzoek verwijs ik naar de bijlage.

Het empirisch onderzoek dat in dit rapport centraal staat is een logisch vervolg op mijn literatuuronderzoek. Ook in het veld zelf wilde ik via (veld)onderzoek de veronderstelde spanningen tussen het jeugdtheater en het primair onderwijs onderzoeken en de uitkomsten van het literatuuronderzoek toetsen. Met als achterliggende gedachte het onderzoeken van de gevolgen van invoering van de *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs* voor de relatie tussen het primair onderwijs en het jeugdtheater. Binnen het empirisch onderzoek probeer ik zo veel mogelijk aan te sluiten bij de opzet en uitkomsten van het literatuuronderzoek, zoals hiervoor weergegeven.

1.2 Leeswijzer onderzoek

Hoofdstuk 2 beschrijft de probleemstelling en opzet van mijn onderzoek. In hoofdstuk 3 en 4 doe ik verslag van de resultaten van de interviews. In hoofdstuk 3 belicht ik de rol en taken van de steunfunctie-instelling, in hoofdstuk 4 de visie van de steunfunctie-instelling op de relatie jeugdtheater en onderwijs. In hoofdstuk 5 trek ik conclusies en doe ik aanbevelingen voor verbetering van de relatie onderwijs – jeugdtheater en voor verder onderzoek.

De bijlagen bevatten de samenvatting van het literatuuronderzoek, de interviewleidraad, de namen van de geïnterviewde personen, een lijst met codes voor de inhoudsanalyse en een literatuurverantwoording.

Hoofdstuk 2

Probleemstelling en onderzoeksopzet

2.1 Inleiding

In dit praktijkonderzoek wordt de visie van zeven consultants kunsteducatie op de relatie tussen het jeugdtheater en het primair onderwijs beschreven. Hun meningen over deze relatie en hun ervaringen in het werken met beide partijen komen in dit onderzoek naar voren. Daarnaast wordt een beeld geschetst van de rol die de steunfunctie-instelling hierbij volgens hen inneemt en welk effect de *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs* heeft op de relatie tussen het primair onderwijs en het jeugdtheater. De geïnterviewde consultants zijn werkzaam bij diverse steunfunctie-instellingen in het land.

Voorafgaande aan het praktijkonderzoek is een literatuurstudie naar hetzelfde onderwerp uitgevoerd, zie H1 en bijlage A. Het doel van dit onderzoek was de hypothese te onderbouwen dat er groeiende spanningen zijn tussen het jeugdtheater en het primair onderwijs naar aanleiding van invoering van de *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs*.

Om te achterhalen of er knelpunten zijn in de relatie tussen het jeugdtheater en het onderwijs, zijn de consultants aan het woord geweest om hun visie op deze relatie te geven. Omdat consultants kunsteducatie nauw samenwerken met beide partijen, is voor deze onderzoeksgroep gekozen. Bovendien probeer ik in dit onderzoek te achterhalen wat de rol en de werkwijze van de steunfunctie is bij het leggen van verbindingen tussen het jeugdtheater en het onderwijs.

2.2 Doelstelling praktijkonderzoek

Het overkoepelende doel van het onderzoek is:

Inzicht krijgen in de (veranderende) relatie tussen het primair onderwijs en het jeugdtheater, de rol die de *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs* hierin speelt en ook welke rol de steunfunctie-instelling hierbij vervult.

Specifieke doelen van het onderzoek zijn:

- ~ Achterhalen of er inderdaad spanningen zijn tussen het primair onderwijs en het jeugdtheater (oftewel het toetsen van de hypothese uit het literatuuronderzoek).
- ~ Onderzoeken of het bedoelde effect van de *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs*: het versterken van kunsteducatie in het onderwijs (zowel in visie als beleid), werkelijk gerealiseerd is, kortom of het in die zin een effectieve regeling is geweest op het gebied van jeugdtheater.

Ik probeer de doelen van het praktijkonderzoek via het interviewen van consultants van steunfunctie-instellingen te realiseren. Ik kies hiervoor, omdat zij als intermediair een centrale rol in de relatie tussen theatermakers en scholen spelen.

2.3 Vraagstelling praktijkonderzoek

"Wat zijn de meningen van steunfunctie-instellingen over de relatie jeugdtheater en het onderwijs, wat zijn hun ervaringen en hoe zien ze hun eigen rol hierin?"

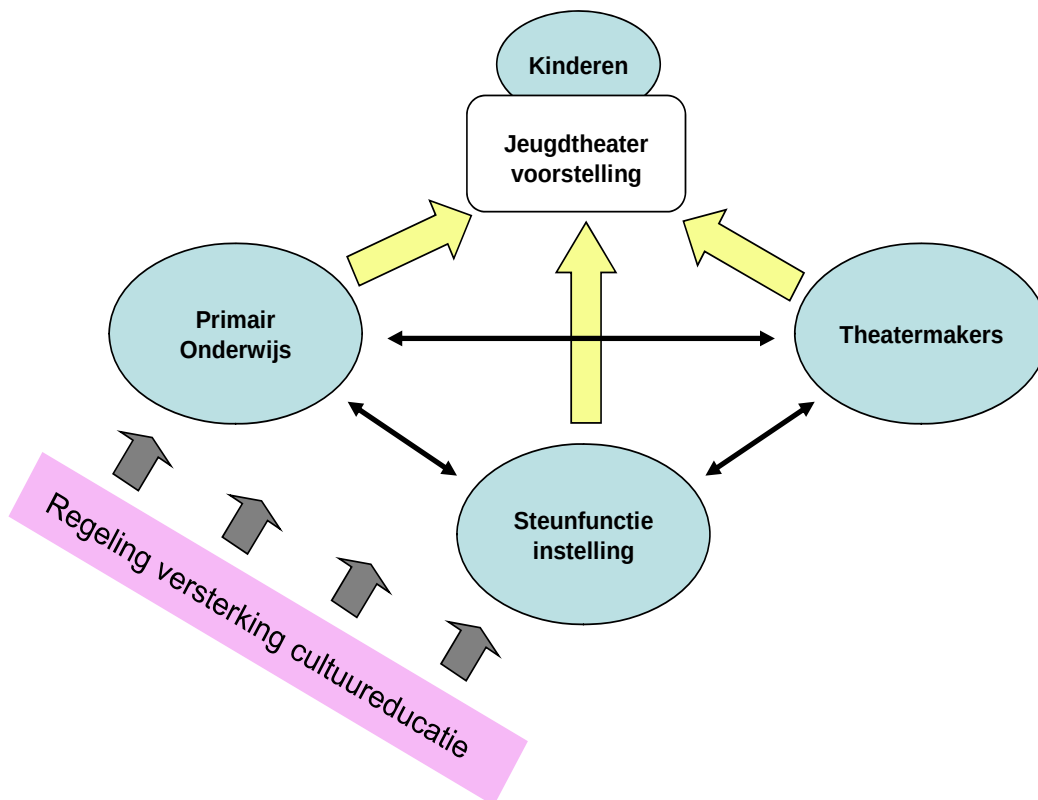
2.4 Deelvragen

Om een antwoord te krijgen op de vraagstelling zijn de volgende zes onderzoeksdeelvragen geformuleerd:

- Wat is de (formele) rol en taak van de steunfunctie?
- Wat is de rol van de steunfunctie als het gaat om verbindingen te leggen tussen het jeugdtheater en het onderwijs? Welke activiteiten verricht de steunfunctie op dit gebied?
- Heeft het onderwijs behoefte aan een steunfunctie die de rol van intermediair op zich neemt?
- Wat is de visie van de steunfunctie-instelling op de relatie tussen het jeugdtheater en het onderwijs? Is er sprake van een direct contact en samenwerking tussen beide partijen?
- Welke problemen en/of knelpunten ervaren steunfunctie-instellingen in de relatie tussen het jeugdtheater en het onderwijs?
- Wat is het effect van de *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs* ten aanzien van de rol van de steunfunctie en de relatie tussen het primair onderwijs en het jeugdtheater.

In mijn conclusie geef ik antwoord op bovenstaande deelvragen.

Op welke manier (hoe) en in welke mate beïnvloeden de betrokken partijen elkaar en het maakproces van een jeugdtheatervoorstelling. Bij de beantwoording van de centrale vraagstelling en de deelvragen wordt onderstaand onderzoeksmodel gehanteerd:

2.5 Onderzoekopzet

2.5.1 Respondenten

Bij mijn keuze van respondenten heb ik steunfunctie-instellingen in verschillende delen van het land benaderd. Ik ben daarbij afhankelijk geweest van de beschikbaarheid van de consulenten. De consulenten zijn gevonden middels consulentennetwerken. Er is gekozen voor middelgrote steunfunctie-instellingen. Zij hebben zowel in de stad als in de provincie een groot bereik naar scholen met diverse onderwijssystemen en allen bieden het onderwijs een scala aan jeugdtheatervoorstellingen. Er vindt zowel met het onderwijs als met het jeugdtheater samenwerking plaats.

De keuze van de respondenten is op basis van evenredigheid van consulenten met een dansachtergrond en consulenten met een theaterachtergrond.

Alle consulenten kunsteducatie hebben een HBO kunstvakopleiding afgerond; drie in de discipline theater, drie in de discipline dans en een consulent in de discipline muziek. Het merendeel heeft een ruime ervaring in het werken met het primair onderwijs. Het jeugdtheater heeft tevens ervaring in het werken in het onderwijs; ofwel als vakleerkracht theater, dans of muziek, ofwel als groepsleerkracht. Diegenen die werkzaam waren als groepsleerkracht hebben naast hun kunstvakopleiding ook de pabo gedaan.

2.5.2 Beschrijving en verantwoording van dataverzameling

De gegevens zijn verzameld door middel van (gedeeltelijk) gestructureerde mondelinge interviews. Om het interview ter plekke te kunnen (bij)sturen, verdieping te zoeken in de gegeven antwoorden, meer gerichte informatie te kunnen vergaren en op die manier een beter resultaat te boeken, is gekozen voor mondelinge interviews. De interviews hadden als doel de meningen en ervaringen van de consulenten te achterhalen ten aanzien van de relatie tussen het jeugdtheater en het onderwijs, welk effect de *Regeling versterking cultuureducatie primair onderwijs* had op deze relatie en welke rol de steunfunctie hierbij inneemt.

2.5.3 Interviewleidraad

Het interview bestaat uit vier topics. De volgorde van de topics is die van toenemende complexiteit en abstractie. De opbouw van de topics leidt tot beantwoording van de centrale vraagstelling.

Het eerste topic betrof de persoonlijke achtergrond van de geïnterviewde. Er werd o.a. gevraagd naar opleiding en werkervaring in de kunsteducatie. Topic twee was gericht op de rol van de steunfunctie; welke rol neemt de steunfunctie in ten aanzien van het leggen van verbindingen tussen het jeugdtheater en het onderwijs en welke activiteiten onderneemt zij hierin? Wat is de toegevoegde waarde van de steunfunctie en is zij noodzakelijk? In topic drie werd ingegaan op het beleid rondom de inkoop van jeugdtheatervoorstellingen. De consulenten werd gevraagd naar eventueel gehanteerde criteria en of er bij de inkoop van voorstellingen rekening wordt gehouden met de wensen van het onderwijs. Tot slot werd in topic vijf de visie op de relatie tussen het jeugdtheater en het onderwijs aan de orde gesteld.

De complete leidraad van het interview is opgenomen in bijlage B en gegevens over de respondenten in bijlage C.

De kwalitatieve gegevens heb ik in fragmenten opgedeeld en van labels voorzien en vervolgens geanalyseerd op themaniveau, zij bijlage D.

Hoofdstuk 3

Rol en taken van de steunfunctie

3.1 Inleiding

De steunfunctie kunsteducatie ondersteunt scholen bij cultuuronderwijs. Zij bieden projecten aan, adviseren bij de selectie van culturele activiteiten en helpen bij het opzetten van cultuurbeleid. Ook twee onderwijsbegeleidingsdiensten bewegen zich nog op het terrein van kunst- en cultuureducatie.

In Nederland zijn er meer dan 40 steunfunctie-instellingen. Bij deze steunfunctie-instellingen werken consultants kunsteducatie voor het onderwijs in de betreffende regio. Naast steunfunctie-instellingen die enkel gericht zijn op de stad, zijn er ook provinciale instellingen die een groter gebied bedienen. De werkzaamheden worden in de meeste gevallen uitgevoerd door mensen die een kunstvakopleiding hebben afgerond. In dit hoofdstuk wordt een beeld geschetst van de rol en taken van de steunfunctie als het gaat om het leggen van verbindingen tussen het jeugdtheater en het primair onderwijs.

3.2 Rol van de steunfunctie

Wat is de rol van de steunfunctie bij het leggen van verbindingen tussen het jeugdtheater en het basisonderwijs?

De belangrijkste taken die worden genoemd zijn de bemiddeling tussen het jeugdtheater en het onderwijs, het selecteren van de voorstellingen voor de betreffende doelgroep, het verzorgen van de voorbereiding en de verwerking door middel van het ontwikkelen van educatief materiaal. Op zogenaamde impresariaatdagen scouten consultants geschikte voorstellingen voor de doelgroep in hun regio; voorstellingen worden geopteerd en er worden opties gedaan op zalen waar de voorstelling plaats kan vinden. Ter voorbereiding en verwerking wordt er rondom de voorstelling educatief materiaal ontwikkeld waarmee de desbetreffende leerkracht aan de slag kan gaan.

Twee consultants vinden het belangrijk de jeugd in aanraking te brengen met het jeugdtheater. Zij zien het als hun taak die kennismaking met het jeugdtheater tot stand te brengen.

Daarnaast worden genoemd: de organisatie, het verstrekken van subsidie, de rol van initiator en waardering en inzage creëren ten aanzien van het jeugdtheater.

De rol van de steunfunctie wordt noodzakelijk geacht, omdat kunst en cultuur nog niet geïmplementeerd is in het onderwijs en de positie ervan nog fragiel is. Bovendien zijn kunst- en cultuurprogramma's op de pabo's slecht of niet ontwikkeld, waardoor scholen o.a. geen kwaliteit kunnen onderscheiden.

“Want het is zo'n specialisme dit vak en ze zullen toch op een bepaalde manier met kennis afhankelijk zijn van ons. Scholen zijn zo fragiel; als er een hele enthousiaste docent is die dat allemaal op zich neemt, maar die wordt ziek of die gaat naar een andere school, dan valt het vaak als een plumpudding in elkaar. Bovendien is het nog niet zo doorgedrenkt in het beleid van scholen. En op de pabo is het ook nog niet zo goed ontwikkeld dat ze op niveau projecten en lesmateriaal kunnen ontwikkelen op kunst- en cultuurgebied zoals wij dat doen.”

Silvia Servais, Kunstlinie, Almere

3.3 Toegevoegde waarde steunfunctie-instelling

Als toegevoegde waarde wordt de kwaliteitsbewaking en de expertise van de steunfunctie genoemd. Daarna volgt de ontwikkeling van kunsteducatief materiaal, de logistieke organisatie die het onderwijs en het jeugdtheater uit handen wordt genomen, de grote kortingen die de steunfunctie kan bedingen en de tijd die zij tot haar beschikking heeft.

Vervolgens wordt professionaliteit, de structuur die de steunfunctie kan bieden, de ervaring, het inzicht in de mogelijkheden van het onderwijs, PR en het grote bereik naar scholen genoemd. Hoewel het vraaggericht werken een 'hot item' is, vertelt een van de consultants dat juist door middel van het aanbodgericht werken de eigen expertise ingezet kan worden, wat als toegevoegde waarde ervaren wordt.

En wat nu ook wel een trend is, is dat scholen zelf met die vraag kunnen komen. Ja dat is leuk en daar zit natuurlijk ook heel veel in. Maar als je als leerkracht niet weet wat er allemaal is, hoe kan je dan een zinnige vraag stellen?

Marieke van Duin, Triade, Den Helder

Tot slot wordt de steunfunctie ook wel de spin in het web genoemd.

3.4 Criteria bij inkoop voorstellingen

Bij het selecteren van voorstellingen voor de jeugd wordt met name gekeken naar budget, de kwaliteit van het product en de locatie waar de voorstelling al dan niet kan spelen (gymzaal of theaterzaal). Ook de educatieve waarde, het feit of de voorstelling 'pakkend' en thematisch van aard is en de lengte van de voorstelling is voor de meeste consultants van belang. Bovendien moet de voorstelling aansluiten bij de belevingswereld van kinderen en bij de leeftijd waarvoor de voorstelling geprogrammeerd wordt. Vervolgens wordt er rekening gehouden met de wensen van Protestant Christelijke scholen, de professionaliteit van dansers of acteurs, een goede spanningsboog en een gevarieerd aanbod. Bovendien moet de voorstelling verzorgd zijn, vernieuwend en inpasbaar zijn in het jaarprogramma van de school. Een consultant stelt kunst boven de educatieve waarde als doel van de voorstelling. Een andere consultant houdt er geen rekening mee of de voorstelling morele aspecten bevat. In de regio Haarlem is men gebonden aan wat de zalen doen en consultants worden geacht aan te sluiten bij de programmering van de theaters. Bovendien wordt er rekening gehouden met de populatie en behoefte van de gemeente.

3.5 Wensen van het onderwijs

In eerste instantie maakt het onderwijs graag gebruik van de expertise van de steunfunctie. Maar heeft het primair onderwijs ook wensen ten aanzien van jeugdtheatervoorstellingen? Een groot deel van de consultants zegt dat de school eigenlijk geen ideeën heeft en dat het vraaggericht werken, dat met de *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs* gestimuleerd wordt, op dit vlak eigenlijk niet voorkomt. Voor scholen staat voorop dat een voorstelling moet aansluiten op de belevingswereld van de kinderen en dat de voorstelling leuk, thematisch en toegankelijk/laagdrempelig moet zijn. De vraag naar thematische voorstellingen wordt ook wel aanbod op maat genoemd.

"Wij hebben hier een term, die komt van Paul onze directeur, en dat noemen wij 'tandenpoetsvoorstellingen'. Scholen stellen dan bijvoorbeeld de vraag "wij hebben een project en het heet hygiëne, hebben jullie niet een voorstelling waarin dan duidelijk wordt hoe kinderen tanden kunnen poetsen?" Als dat ook een voorstelling is die goed is... Maar wij zetten hier heel duidelijk de kunst op zich voorop, de voorstelling op zich moet

goed zijn. En het is erg geinig als er iets anders aan vast hangt.... maar ook om dat te bewaken, want als scholen, ja dan gaan ze daar natuurlijk, of ja niet allemaal, maar heel vaak wel voor. En dat kan ook best wel goed zijn, maar dan heb je het eigenlijk over iets anders. Maar ik heb ook wel eens iets neergezet dat over geweld ging, maar dat was wel gewoon ook een hele goede voorstelling.”

Marieke van Duin, Triade, Den Helder

De locatie waar de voorstelling speelt moet makkelijk bereikbaar zijn, zodat er niet veel gereisd hoeft te worden. Bovendien moet de voorstelling geschikt zijn voor Protestant Christelijk onderwijs; zij hebben vaak wensen die gestoeld zijn op hun religieuze achtergrond. Zo zijn bepaalde onderwerpen in voorstellingen niet gewenst.

De daarop volgende wensen die het onderwijs heeft ten aanzien van het jeugdtheateraanbod zijn met name heel praktisch van aard: de school moet er weinig organisatie aan hebben, de voorstelling moet betaalbaar zijn en soms is er de vraag naar een voorstelling voor groep 1 tot en met 8.

De overige wensen zijn heel erg vanuit het onderwijs bezien: de voorstelling moet niet abstract zijn, maar wel bespreekbaar en het is mooi meegenomen als er samenhang met andere vakken gecreëerd kan worden.

Tot slot wordt genoemd dat een voorstelling mooi, inspirerend en creatief zou moeten zijn en dat het product kwaliteit moet hebben.

De steunfunctie instelling houdt rekening met een aantal wensen van het onderwijs. Zij zal voor Protestant Christelijke scholen geen voorstellingen opteren waarin bijvoorbeeld een thema als magie in voorkomt. Ook houdt de consulent er rekening mee of een voorstelling al dan niet talig is; met name voor scholen met veel allochtone kinderen kan dit een probleem vormen. Tevens wordt rekening gehouden met de gewenste kunstdiscipline en wanneer een voorstelling op school kan spelen, zal de consulent deze opteren. In Haarlem en Utrecht wordt er ook gewerkt met kunstcommissies. Hierin zitten afgevaardigden van een bepaalde gemeente die hun wensen bespreken met de consulent. Op deze manier hebben zij zeggenschap in het aanbod. Tot slot probeert de consulent aan te sluiten op wat er speelt in het onderwijs.

Hoofdstuk 4

De visie van de steunfunctie op de relatie jeugdtheater - onderwijs

4.1 Relatie jeugdtheater – onderwijs

Volgens het merendeel van de consultants is de relatie tussen het jeugdtheater en het onderwijs beperkt en loopt deze via de steunfunctie. Zij neemt hier dan toch weer de rol van bemiddelaar aan.

“Nee dat gaat via ons.

Iedere groep moet ook zijn eigen ding doen, het jeugdtheater moet jeugdtheater maken en het onderwijs moet onderwijs geven en wij doen die bemiddeling. Maar je kan wel zeggen dat ze meer bij elkaar moeten komen. Op zich is het natuurlijk goed als ze meer van elkaar zouden weten, maar het is de vraag hoe je dat dan moet organiseren. Ze mogen elkaar natuurlijk best ontmoeten. Maar als het onderwijs tegen een jeugdtheatergroep zou gaan zeggen, ik wil dat je daar en daar een voorstelling over gaat maken, dan komt het niet meer uit die inspiratiebron en die creativiteit van de jeugdtheatermaker voort.”

Len Cornelissen, De Kubus, Lelystad

Beide groepen zijn zeer verschillend en hebben moeite elkaar te verstaan. Veel jeugdtheatermakers werken binnen hun eigen muren. Voorheen was er geen aansluiting op de belevingswereld van kinderen; dat is nu beter geworden.

Het onderwijs maakt vrijwel geen koppeling tussen het beleid van de school met het aanbod van jeugdtheatermakers. Scholen vinden het moeilijk om een link te leggen tussen het schoolprofiel en de daarbij behorende wensen wat betreft kunsteducatie. Zij vinden dit lastig te verwoorden en communiceren dit niet naar het jeugdtheater.

Toch wordt er door sommige jeugdtheatergroepen wel de dialoog aangegaan met het onderwijs en vindt wel degelijk afstemming plaats. Als voorbeeld wordt Bonte Hond uit Almere genoemd en Kalebas uit Haarlem. Deze groepen zijn ook meer ingewijd in het onderwijs en hebben hun eigen netwerk van scholen. Of er een goede relatie kan ontstaan tussen het onderwijs en het jeugdtheater is sterk afhankelijk van de instelling van de betreffende jeugdtheatergroep.

“Ja ik heb daar heel erg verschillende ideeën over, ik denk dat het heel erg van de groep afhangt. Wij hebben jeugdtheatergezelschap Kalebas bijvoorbeeld wel eens uitgenodigd voor een netwerkmiddag met scholen. Zij willen ontzettend graag met die scholen in gesprek, zij willen communiceren met die scholen, horen waar de behoefte ligt. Die informatie willen zij heel graag hebben, maar ik vind dat sommige groepen dat veel te weinig doen. En soms denk ik... bèn je wel in gesprek met scholen geweest, want ik heb niet het idee dat scholen dit willen. Als voorbeeld wil ik dan noemen...er was in Alkmaar een dag georganiseerd voor de regio Noord-Holland voor cultuur coördinatoren en die dag werd verzorgd door theatergroep Wederzijds. Nou dat is natuurlijk niet een hele kleine naam. En dat was zo'n slechte middag, want Wederzijds had een heel programma bedacht waarin ze allemaal hun eigen.... het was onder het mom ook van kijken naar theater maar het ging eigenlijk heel erg over hun producten, het was eigenlijk een soort verkapte aanbiedingsmiddag... Er werd helemaal niet in contact getreden met scholen en wat heel frappant was, was dat er heel veel aanbod was voor bovenbouw en VMBO, terwijl het in die groep wemelde van de basisscholen met ook onderbouwleerkrachten! Er was helemaal niet gekeken naar wie komt er en waar ligt de behoefte. Dus ik denk heel erg dat het van de groep afhangt.”

Renske Hoogervorst, H'art in School, Haarlem

Zou een directe samenwerking tussen het jeugdtheater en het onderwijs realistisch zijn? De meeste consultants beantwoorden deze vraag negatief, er is geen of een beperkte samenwerking tussen het onderwijs en het jeugdtheater. Er wordt gezegd dat de jeugdtheaterwereld en de onderwijswereld twee verschillende werelden zijn en dat bevordert de relatie niet.

Volgens de consultants ontbreekt het de scholen aan expertise, tijd, budget, een geschikte locatie, ervaring en menskracht. Oorzaak van het gebrek aan expertise bij leerkrachten wordt voornamelijk de pabo verweten. De pabo is er geen scholing op kunsteducatief vlak, waardoor het onderwijs afhankelijk is van de affiniteit van een enkele leerkracht.

“Zolang de pabo's het belang van kunst en cultuur zo laag op de agenda hebben staan zoals ze dat nu hebben, dan heb ik daar gewoon nul vertrouwen in, nul. Gewoon echt nul.”

Peter Huppes, Kunstlinie, Almere

“Je weet gewoon een beetje wat er speelt landelijk gezien. En ik denk dat er op de pabo, ik weet het zeker ik heb zelf ook op de pabo gezeten, daar krijg je ook geen les in. Dus hoe moet je dat nu ook weten? Dat moet dan zijn vanuit iemands persoonlijke affiniteit, maar geschoold daarin worden ze eigenlijk niet. Er zijn heus wel leerkrachten die dat wel kunnen onderscheiden, ik zeg niet dat ze dom zijn, onzin. Maar ja, ik heb soms al tijd te kort om alles te zien, eigenlijk altijd tijd te kort.”

Marieke van Duin, Triade, Den Helder

Het jeugdtheater mist een logistiek systeem en de scholen zijn niet in staat om kwaliteit in het aanbod te onderscheiden. Helaas heeft de school geen tijd en kennis om de organisatie van voorstellingen te realiseren, de enkele specialist of liefhebber daar gelaten. Door een resonansgroep in het leven te roepen, zou het onderwijs meer betrokken kunnen worden bij het selecteren van voorstellingen (wat nu sporadisch voorkomt).

Er zijn jeugdtheatergroepen die zich inleven in de belevingswereld van kinderen en proberen in te spelen op trends. Als voorbeeld wordt jeugdtheatergroep Bonte Hond aangehaald. Dit is een zeldzaam geval.

“Ja ik kan eigenlijk alleen dat voorbeeld van Bonte Hond aangeven, waarvan ik zeg; dat is vernieuwend. Dat is een groep die zich hier in de provincie wil settelen, die wordt ondersteund door de provincie, en die dus ook meteen heel creatief omgaat met afstemming op de doelgroep. Dus ook meteen de dialoog met het onderwijs opzoekt. En dat vind ik een heel mooi voorbeeld. Dan denk ik van wauw dat moeten wij ook als kunstwijs ondersteunen dat dat aangepakt wordt. Want ik heb overwegend alleen maar groepen gezien die toch eigenlijk binnen hun eigen muren een jeugdtheatervoorstelling ontwikkelen en dat doen op gevoel en op intuïtie van dit zou wel leuk zijn voor ..., maar vervolgens door schade en schande eigenlijk wijs moeten worden. Of het wordt niet afgenomen of het.... “

Marina van Arendonk, De Kubus, Lelystad

Naast bovenstaand voorbeeld wordt ook genoemd dat de autonomie van de kunstenaar juist voorop staat en er geen inleving is in de doelgroep.

4.2 Uitgangspunten en drijfveren van de jeugdtheatermaker

Het merendeel van de consultants denkt dat de jeugdtheatermaker in eerste instantie werkt vanuit zijn eigen creatieve bron. Er wordt door meerdere consultants gezegd, dat de jeugdtheatermaker die niet vanuit zijn eigen creatieve bron werkt een minder hoogstaand kwalitatief product neerzet.

“Mijn idee is dat hij vanuit zijn eigen creatieve bron werkt. Wel vanuit kinderen, maar niet vanuit het onderwijs. Je hebt wel theatermakers die dat doen, van wat zou er leuk zijn voor een school zeg maar, maar dan wordt het nooit zo als een .. ja dan wordt het echt een beetje de clown op de hoek.”

Renske Hoogervorst, H'art in School, Haarlem

“Toch vanuit die creatieve bron. De enkele groep die dat andersom doet die wordt bekend door een enkele geslaagde productie, maar het is het verkeerde uitgangspunt. Dus de volgende keer is het weer een vreselijk saaie voorstelling en kunstzinnig ook niet interessant. Zo goed zijn we niet in Nederland, dat we dat kunnen. Er zijn maar heel weinig mensen die dat kunnen, die dus echt zeg maar... ok de voorstelling moet over pesten gaan, gaan we echt theater maken. Ik kom het niet tegen. Andersom wel.”

Peter Huppes, Kunstlinie, Almere

Maar werkt de jeugdtheatermaker alleen maar vanuit zijn eigen creatieve bron of houdt hij ook rekening met de doelgroep waar hij theater voor maakt? De meningen zijn hierover verdeeld en veel consultants vinden dit een moeilijke vraag om te beantwoorden. Wel denken zij dat het een missie is van de maker om de jeugd in aanraking te brengen met kunst. Daarnaast wil hij/zij kinderen ontroeren/raken en kinderen binden. De theatermaker werkt vanuit een bepaalde bevlogenheid.

“Ja wij zijn nu ook aan het samenwerken met Ad de Bont van Wederzijds, Odyssee. Ja heel leuk, maar ik geloof er geen bal van dat hij vanuit de kinderen denkt, hij denkt echt vanuit zijn eigen artistieke ... ik weet het wel zeker. Wat ik terug zie, hoe hij werkt, en de keuzes die hij maakt. Best wel behoorlijk moeilijk ook voor groep 7/8. Ja die is gewoon heel artistiek bezig. We hebben hier locaties afgezocht in Den Helder, want hij speelt op Kaap Hoop met uitzicht op de Waddenzee. Een andere locatie die was inderdaad niet goed, want die was niet ruig genoeg. Dat moest allemaal ten goede van die voorstelling, die is gewoon daar heel erg mee bezig. En ja andere makers... misschien hoe jonger de doelgroep, hoe meer je daar wel rekening mee moet houden. Nou ik vind het wel moeilijk om hier een beetje een zinnig antwoord op te geven, merk ik.”

Marieke van Duin, Triade, Den Helder

4.3 Visie van de jeugdtheatermaker en het onderwijs op jeugdtheater

De jeugdtheatermaker gaat er bij het maken van zijn voorstelling van uit dat het kind veel aankan. Hij vindt dat het kind niet alles hoeft te 'begrijpen'. Soms komen er maatschappelijke onderwerpen in zijn voorstelling aan de orde en soms gaat het puur om het product zelf; kunst als doel. Hij wil graag zijn discipline onder de aandacht brengen, zoekt aansluiting bij de leeftijdsgroep en wil graag appelleren aan de fantasie van kinderen.

In het onderwijs is er nog niet echt een visie ontwikkeld op jeugdtheatervoorstellingen. De aandacht voor kunst- en cultuureducatie groeit wel, de steunfunctie speelt hierin een grote rol. Het onderwijs denkt vanuit het perspectief van het kind; de voorstelling mag niet te zware onderwerpen bevatten, de voorstelling moet een verhaallijn hebben en begrijpelijk zijn voor kinderen.

“Wat goed zou moeten zijn voor het kind. Bijvoorbeeld de dood.. dat vinden volwassenen veel te zwaar. Ik ben er bij geweest, bijna bij al die voorstellingen, omdat ik het wel een beetje aanvoelde. Ik heb het niet gezien hoor dat die kinderen dat veel te zwaar vonden. Volwassenen vinden de dood vaak een zwaarder onderwerp dan kinderen. Er is een verschil in visie over wat je al aan kinderen mag laten zien of wat niet. We hadden ook eens een hele associatieve voorstelling; nou daar had veel meer verhaal in moeten zitten volgens die leerkrachten. Terwijl je je dan weer kan afvragen, ja maar die hele jonge kinderen die denken ook veel associatiever, doen zij dat ook zo?”

Marieke van Duin, Triade, Den Helder

Het onderwijs vindt dat kunst als doel heel goed kan. Maar ook als middel kan het heel goed ingezet worden; dan kijkt men met name naar de morele, educatieve en opvoedkundige aspecten in een voorstelling. Het onderwijs geeft de voorkeur aan thematische voorstellingen die aansluiten op de belevingswereld van het kind.

De jeugdtheatermaker wil zich niet laten leiden door de wensen van het onderwijs. Hij wil graag aansluiten, maar het niet als uitgangspunt laten gelden. Een groep als Bonte Hond uit Almere houdt in die zin rekening met het onderwijs, dat ze zich verdiepen in de thematiek en ook rekening houden met wensen op religieus gebied. Een consultant is van mening dat de jeugdtheatermaker moet werken vanuit zijn eigen creatieve bron, maar in het werkproces toch scholen moet gaan peilen. Dit is uiteindelijk de doelgroep die hij of zij moet bedienen.

“Nou op een bepaald punt in dat proces wel. Dan moet je echt gewoon scholen uitnodigen of kinderen uitnodigen en de reactie peilen. Want je maakt het toch echt voor die groep dus daar moet je dan wat mee. Maar ik snap heel goed dat ze dat in het begin niet doen en dat ze gewoon van hun eigen ding uitgaan, want anders kan het gewoon niet tot stand komen, kan het niet ontwikkeld worden.”

Renske Hoogervorst, H'art in School, Haarlem

4.4 Invloed Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs

Het merendeel van de consultants vindt dat het onderwijs na invoering van de ‘Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs’ niet mondiger is geworden ten aanzien van jeugdtheatervoorstellingen. Wel is het bewustzijn op het gebied van kunst- en cultuureducatie enorm gegroeid. Wanneer de rol van Intern Cultuur Coördinator meer gewicht zou krijgen, zou het onderwijs een snellere ontwikkeling kunnen doormaken op het gebied van kunst- en cultuureducatie. Meer scholing voor leerkrachten wordt ook aanbevolen.

“Ja dat idee heb ik wel ja. Ik denk echt dat zij het niet aankunnen om al die voorstellingen te selecteren en theaterdagen te bezoeken. Tenzij zo’n ICC’er een aanstelling krijgt, dat hij/zij daarvoor uren krijgt, dan wel. Maar daar gaat het dus heel vaak mis. Dus ze zijn wel blij dat wij die selectie maken. Maar wat dat betreft moet ik zeggen dat scholen een beetje dom worden gehouden heb ik het idee. Ik zag bij Mocca inderdaad iets staan over een workshop voor leerkrachten ‘kijken naar een voorstelling’. Ik denk dat dat eigenlijk wel goed is, dat leerkrachten daarin ook wat meer... Ze hoeven het niet helemaal over te nemen, maar dat ze er toch wat meer van weten...”

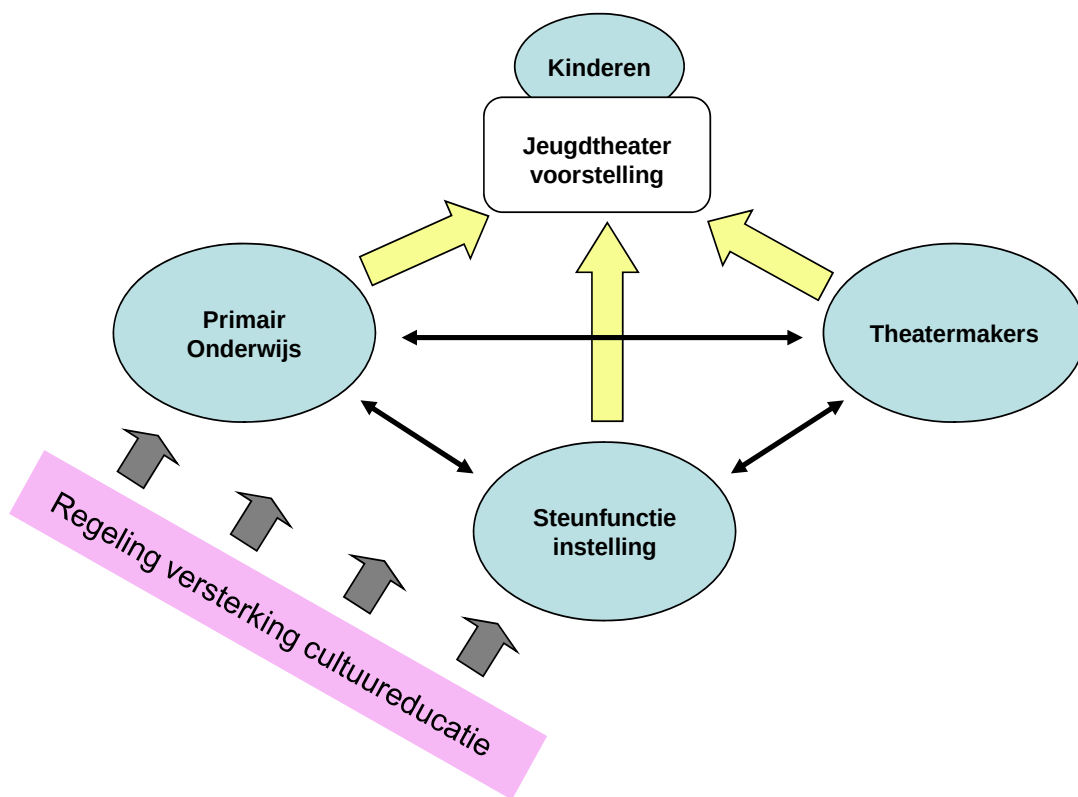
Renske Hoogervorst, H'art in School, Haarlem

Hoofdstuk 5

Conclusie en aanbevelingen

5.1 Inleiding

Om een beeld te schetsen van de verhoudingen tussen de betrokken partijen in dit praktijkonderzoek en te achterhalen op welke manier zij wel of geen invloed op elkaar uitoefenen, hanteer ik bij het beantwoorden van de centrale vraagstelling en de onderzoeksdeelvragen onderstaand onderzoeksmodel.

In 5.3 wordt ingegaan op de specifieke doelen van dit praktijkonderzoek. Tot slot worden in paragraaf 5.4 aanbevelingen gedaan.

5.2 Samenvatting

De centrale vraagstelling luidde:

"Wat zijn de meningen van steunfunctie-instellingen over de relatie jeugdtheater en het onderwijs, wat zijn hun ervaringen en hoe zien ze hun eigen rol hierin?"

De bovenstaande vraagstelling wordt met behulp van de volgende deelvragen beantwoord.

Wat is de (formele) rol en taak van de steunfunctie?

De steunfunctie-instelling is onder andere bemiddelaar tussen culturele instellingen en het onderwijs. Daarnaast adviseert zij scholen bij het ontwikkelen van een visie en beleid op het gebied van kunst- en cultuureducatie. Dit beleid wordt omgezet in concrete kunsteducatieve activiteiten en de steunfunctie ondersteunt het onderwijs bij de implementatie van leerlijnen op het gebied kunst- en cultuureducatie. Bovendien verzorgt de steunfunctie bijscholing voor leerkrachten, ontwikkelt projecten en treedt op als coach bij de invoering van lesmethoden. De werkwijze in de bediening van scholen verschilt overigens per steunfunctie.

Wat is de rol van de steunfunctie als het gaat om verbindingen te leggen tussen het jeugdtheater en het onderwijs? Welke activiteiten verricht de steunfunctie op dit gebied?

De rol van de steunfunctie bij het leggen van verbindingen tussen het jeugdtheater en het onderwijs is met name die van intermediair. Zij brengt het primair onderwijs in aanraking met het jeugdtheater en vice versa.

Belangrijke activiteiten die zij hiertoe onderneemt zijn het selecteren van voorstellingen voor de betreffende doelgroep en het ontwikkelen van educatief materiaal bij de voorstellingen. Op die manier kunnen leerkrachten in de klas aan de slag met het lesmateriaal en komen leerlingen voorbereid naar een voorstelling. Ook ontwikkelt de steunfunctie vaak verwerkingslessen waarbij de voorstelling in de klas wordt nabesproken of waarbij door middel van workshops of andere educatieve activiteiten naar verdieping wordt gezocht.

De algehele organisatie rondom de inkoop van voorstellingen wordt het onderwijs uit handen genomen door de steunfunctie. De consultant bezoekt impresariaatdagen waar diverse voorstellingen getoond worden. Hij/zij doet opties op de geselecteerde voorstellingen, onderhoudt contacten met het impresariaat of de theatergroep, boekt een geschikte locatie waar de voorstelling kan spelen, roostert de scholen in en houdt ook vaak nog evaluatiegesprekken met het onderwijs en/of de theatergroep.

Naast organisatorische ondersteuning maakt de steunfunctie het jeugdtheater toegankelijk voor het onderwijs door het verstrekken van subsidies. Op die manier worden voorstellingen voor scholen betaalbaar.

In het leggen van verbindingen tussen het onderwijs en het jeugdtheater neemt de steunfunctie ook de rol van initiator op zich en wil zij ten dienste van het onderwijs waardering en inzage creëren ten aanzien van het jeugdtheater.

Heeft het onderwijs behoefte aan een steunfunctie die de rol van intermediair op zich neemt?

Het onderwijs maakt graag gebruik van de expertise van de steunfunctie. Alleen al de selectie uit een enorm aanbod aan jeugdtheatervoorstellingen is een behoorlijke klus. Belangrijk daarbij is het kunnen onderscheiden van kwaliteit, wat voor veel leerkrachten moeilijk is. In Schoolportretten van Konings zeggen scholen dat de werk- en tijdsdruk binnen de 'normale' onderwijstaken enorm groot is, waardoor taken op het gebied van kunst- en cultuureducatie gezien worden als een grote belasting op de reguliere taken.

Blijkbaar willen scholen de culturele activiteiten binnen het onderwijs wel vergroten, maar dan met kennis en deskundigheid van buiten de school. Ook de organisatie omtrent deze activiteiten legt het onderwijs graag in handen van een deskundige instelling. Het vraaggericht werken, dat met de *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs* gestimuleerd dient te worden, komt volgens de geïnterviewde consultants op het vlak van jeugdtheater niet of nauwelijks voor. Hier is ook geen verandering in ontstaan sinds de invoering van de regeling. De consultants stellen dat de school vaak geen visie heeft of ideeën hebben ten aanzien van jeugdtheater en dat zij daarom graag een beroep doet op de steunfunctie.

Wat is de visie van de steunfunctie-instelling op de relatie tussen het jeugdtheater en het onderwijs? Is er sprake van een direct contact en samenwerking tussen beide partijen?

Wanneer we spreken over 'relatie', gaat het over het samenwerkingsverband tussen het jeugdtheater en het onderwijs en de dialoog die zij met elkaar aangaan. Volgens het merendeel van de consultants is de relatie tussen het jeugdtheater en het onderwijs beperkt en is de steunfunctie in de meeste gevallen de verbindende schakel tussen beide partijen. Enkele incidenten daar gelaten is er geen direct contact en geen directe samenwerking tussen het jeugdtheater en het onderwijs.

Welke problemen en/of knelpunten ervaren steunfunctie-instellingen in de relatie tussen het jeugdtheater en het onderwijs?

Het jeugdtheater en het onderwijs zijn twee verschillende werelden die de dialoog niet met elkaar aangaan. Problemen en/of knelpunten waardoor de samenwerking tussen beide partijen niet van de grond komt, liggen zowel bij het onderwijs als bij het jeugdtheater, aldus de geïnterviewde consultants.

In het primair onderwijs is er onvoldoende expertise op kunsteducatief vlak. Dit gebrek aan expertise bij leerkrachten wordt door de consultants voornamelijk de pabo verweten. Er is onvoldoende of geen gedegen scholing op het gebied van kunst- en cultuureducatie, waardoor het onderwijs afhankelijk is van de affiniteit van een enkele leerkracht. Heeft het onderwijs wel voldoende 'tools' in handen om de gestelde taak vanuit de overheid volledig op zich te nemen? En kunnen we stellen dat een opgeleid Intern Cultuur Coördinator voldoende knowhow heeft om het cultuurbeleid binnen de school te trekken? Een van de consultants geeft te kennen dat scholen ook wel dom gehouden worden. Wanneer zij constant aan het handje genomen worden, zullen zij nooit zelfstandig kunnen opereren. Het aanbieden van scholing vanuit de steunfunctie, zou voor meer betrokkenheid moeten zorgen.

Het onderwijs beschikt over onvoldoende tijd en budget om de taken van de steunfunctie over te nemen. Het gaat dan om een visie en beleid op kunst- en cultuureducatie te ontwikkelen en geheel zelfstandig de organisatie van kunsteducatieve activiteiten op zich te nemen. De school beschikt vaak niet over een geschikte locatie waar de voorstelling kan spelen en ook het gebrek aan menskracht en ervaring maakt dat scholen niet zelfstandig kunnen operen.

Bij het jeugdtheater ontbreekt het aan een goed netwerk van scholen. Daarnaast hebben zij geen kennis van de algehele logistieke organisatie die komt kijken bij het bedienen van het onderwijs. Veel jeugdtheatermakers werken binnen hun eigen muren en vanuit het onderwijs wordt er geen koppeling gemaakt van het beleid van de school naar het aanbod van jeugdtheatermakers. Dit bemoeilijkt de samenwerking.

Tot slot gaat de jeugdtheatermaker er van uit dat het kind veel aankan. Bovendien hoeft het kind niet alles te begrijpen en kan een voorstelling ook heel associatief van aard zijn. Veel jeugdtheatermakers leven zich niet in in de belevingswereld van het kind. Niet het kind is het uitgangspunt bij het maakproces, maar de eigen creatieve bron is de motor.

Het onderwijs denkt juist wel vanuit het kind. Op de eerste plaats moet een voorstelling aansluiten bij de belevingswereld van het kind. Verder ziet het onderwijs graag toegankelijke/laagdrempelige voorstellingen die thematisch van aard zijn.

Wat is het effect van de Regeling versterking cultuureducatie ten aanzien van de rol van de steunfunctie en de relatie tussen het primair onderwijs en het jeugdtheater?

Door de *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs* worden scholen gestimuleerd een eigen visie op kunst- en cultuureducatie te vormen en dit ook in de praktijk tot stand te brengen. Voor een groot deel is deze bewustwording tot stand gekomen, maar op het gebied van jeugdtheater komt de uitwerking van deze opdracht niet goed uit de verf. Volgens het merendeel van de consultants is het bewustzijn bij de scholen wel gegroeid, maar is absoluut geen sprake van een uitgesproken mening of visie over het jeugdtheateraanbod. Als er al wensen op dit gebied zijn, zijn deze vaak geformuleerd vanuit het oogpunt van de school en praktisch van aard. Het onderwijs heeft geen sterk geformuleerde wensen met betrekking tot jeugdtheatervoorstellingen en zet de jeugdtheatermaker hier niet mee onder druk.

Met de invoering van de *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs* ziet de steunfunctie zich genoodzaakt haar werkwijze aan te passen. Steunfunctie-instellingen die voorheen met name de rol van aanbieder op zich namen, moeten zich steeds meer richten op de vraag van scholen en een meer adviserende rol vervullen om het doel van de overheid te realiseren. In plaats van een 'winkel' te zijn met kant-en-klare producten, moet zij meer in gesprek gaan met de school en 'op-maat' producten gaan leveren. Uit de praktijk en uit de interviews blijkt dat advisering en ondersteuning bij het ontwikkelen van kunst- en cultuurbeleid in de school belangrijke taken van de steunfunctie zijn. Hoewel er een duidelijke taakverschuiving te zien is in het takenpakket van de consultant lijkt er op het gebied van de bemiddeling en de relatie tussen het jeugdtheater en het onderwijs nauwelijks iets te veranderen. De steunfunctie-instelling vervult namelijk nog steeds de rol van intermediair en expert en voert alle taken uit die betrekking hebben op de organisatie van jeugdtheatervoorstellingen.

5.3 Onderzoeksdoel en onderzoeksconclusies

In paragraaf 5.2 is het overkoepelende doel van het onderzoek opgenomen. Er is inzicht verkregen in de (veranderende) relatie tussen het primair onderwijs en het jeugdtheater, de rol die de *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs* hierin speelt en ook welke rol de steunfunctie-instelling hierbij vervult.

Specifieke doelen voor het onderzoek zijn:

- ~ Achterhalen of er inderdaad spanningen zijn tussen het primair onderwijs en het jeugdtheater (oftewel het toetsen van de hypothese uit het literatuuronderzoek).
- ~ Onderzoeken of het bedoelde effect van de *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs*: het versterken van kunsteducatie in het onderwijs (zowel in visie als beleid), werkelijk gerealiseerd is, kortom of het in die zin een effectieve regeling is geweest op het gebied van jeugdtheater.

Deze specifieke doelen heb ik vertaald naar onderstaande vragen:

- ~ Roept de *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs* spanningen op tussen het onderwijs en het jeugdtheater?
- ~ Heeft de *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs* het beoogde effect op het gebied van jeugdtheater?

Bovenstaande doelen zijn middels de afgenomen interviews gerealiseerd en de conclusies ten aanzien van deze specifieke doelen worden hieronder beschreven.

Door de consultants worden er absoluut geen spanningen ervaren met betrekking tot de relatie tussen het primair onderwijs en het jeugdtheater. Wel ondervinden zij knelpunten, waardoor een eventuele samenwerking tussen beide partijen maar moeilijk van de grond komt;

- Het onderwijs en het jeugdtheater gaan de dialoog met elkaar niet of nauwelijks aan.
- Het onderwijs beschikt over onvoldoende expertise op het gebied van kunst- en cultuureducatie.
- Het onderwijs beschikt over onvoldoende tijd en onvoldoende budget, waardoor het niet in staat is om de organisatie van inkoop en uitvoering van jeugdtheatervoorstellingen te realiseren.
- Het onderwijs beschikt in de meeste gevallen niet over een geschikte speellocatie.
- Het ontbreekt het onderwijs aan menskracht en ervaring, waardoor zij niet zelfstandig kan opereren.
- Het ontbreekt het jeugdtheater aan een goed netwerk van scholen.
- Het ontbreekt het jeugdtheater aan kennis van de algehele logistieke organisatie.
- Het jeugdtheater werkt erg binnen zijn eigen muren en sluit niet of nauwelijks aan bij de belevingswereld van het kind.
- Daarin bestaat met het onderwijs een verschil van visie op het kind (de consument).

Deze knelpunten worden volgens de consultants niet op de spits gedreven. De spanningsbronnen die in het literatuuronderzoek genoemd zijn, worden door de consultants wel herkend maar niet ervaren als een ernstige bedreiging voor het jeugdtheater.

Terwijl in het literatuuronderzoek en de pers wordt verondersteld dat de jeugdtheatermaker zijn artistieke autonomie zou verliezen door de toenemende 'macht' van de scholen, stellen de consultants dat het onderwijs geen uitgesproken mening heeft op het gebied van jeugdtheater. Het onderwijs is door de *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs* niet kritischer geworden over het jeugdtheateraanbod. De school heeft volgens de consultants geen sterk geformuleerde wensen ten aanzien van het jeugdtheater en oefent in die zin geen invloed uit op het maakproces van de voorstelling. De hypothese 'Er is sprake van een toenemende spanning tussen de artistieke autonomie van het jeugdtheater versus de eisen en randvoorwaarden van het onderwijs' die door het literatuuronderzoek bevestigd wordt, blijkt door het praktijkonderzoek ontkracht te worden.

Het doel van de *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs* is voor een groot deel gerealiseerd. Scholen hebben een visie ontwikkeld op kunst- en cultuureducatie binnen de school, zij zijn zich meer bewust van hun culturele omgeving, over wat kunst- en cultuureducatie binnen hun school kan betekenen en hoe zij dit vorm kunnen geven binnen het onderwijs. Veel scholen hebben een cultuurbeleidsplan geschreven, weten dit plan ook om te zetten in culturele activiteiten en zoeken samenwerking met kunstinstellingen. Van een samenwerking met het jeugdtheater is echter nog geen sprake en het onderwijs heeft geen uitgesproken mening of visie over het jeugdtheateraanbod ontwikkeld. Wat dat betreft heeft de *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs* zijn doel niet behaald.

5.4 Aanbevelingen

Voortbouwend op bovenstaande conclusies worden op vier gebieden aanbevelingen gedaan. Ten eerste aanbevelingen om de expertise op het gebied van kunsteducatie in het onderwijs te vergroten. Dit zou vervolgens kunnen leiden tot een verbetering van de relatie tussen het jeugdtheater en het onderwijs. Ten derde worden er aanbevelingen gedaan ten aanzien van de rol van de steunfunctie en als vierde aanbevelingen ten aanzien van de *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs*.

1 Expertise op het gebied van kunsteducatie binnen het onderwijs vergroten

➤ **Ontwikkeling van kunst- en cultuurprogramma op pabo**

Zolang er geen gedegen scholing ontwikkeld wordt vanuit de pabo's, zullen leerkrachten altijd onvoldoende bagage hebben om te voldoen aan de wensen vanuit de overheid. Zij zullen onvoldoende geschoold zijn om een visie op het gebied van kunst- en cultuureducatie te formuleren en deze visie te kunnen vertalen in kunsteducatieve activiteiten. Het gebrek aan expertise zou al op de pabo ondervangen moeten worden, om fundamenteën te kunnen leggen binnen het onderwijs.

De ontwikkeling van een kunst- en cultuurprogramma op de pabo, in bijvoorbeeld de vorm van een minor, verdient aanbeveling.

➤ **Faciliteren van de Intern Cultuur Coördinator**

Een sterke positie van de Intern Cultuur Coördinator is van belang om kunst- en cultuureducatie een volwaardige plek binnen het onderwijs te geven. De Intern Cultuur Coördinator zou meer zicht moeten krijgen op het jeugdtheateraanbod en dit een plek moeten geven binnen de kunsteducatieve activiteiten op de school.

Het huidige scholingstraject voor leerkrachten om opgeleid te worden tot Intern Cultuur Coördinator biedt de leerkracht ondersteuning bij het implementeren van kunst- en cultuureducatie binnen de school, maar is op dit moment te beknopt om leerkrachten voldoende bagage mee te geven.

Wanneer er serieus belang gehecht wordt aan kunst- en cultuureducatie binnen het primair onderwijs, dan zal de functie van Intern Cultuur Coördinator meer aanzien moeten krijgen. Hij/zij moet een aanstelling krijgen om het kunst- en cultuurprogramma vorm en inhoud te kunnen geven, om dit programma ook aan te laten sluiten op het onderwijsprogramma van de school, om draagvlak te kunnen creëren binnen het schoolteam en om de algehele organisatie op kunsteducatief vlak te kunnen realiseren. Pas wanneer de Intern Cultuur Coördinator in tijd, geld en scholing gefaciliteerd wordt, is het realistisch om te stellen dat zijn of haar taak op voldoende niveau ontwikkeld en uitgevoerd kan worden.

2 Verbetering relatie jeugdtheater – onderwijs

➤ **Kennis nemen van elkaar**

Wanneer er een directe samenwerking tussen het jeugdtheater en het onderwijs geambieerd wordt, is het van belang is dat zij meer in elkaars werelden treden. Dit betekent niet dat de jeugdtheatermaker per definitie moet voldoen aan de wensen van het onderwijs, maar wel inzicht zou moeten verkrijgen in de mogelijkheden van het onderwijs, verschillende doelgroepen, roostering binnen het onderwijs enz. Het kind en de wensen vanuit het onderwijs hoeven niet het uitgangspunt te zijn voor het maakproces, maar er zou wel gezocht moeten worden naar aansluiting.

3 Rol van de steunfunctie

➤ **Steunfunctie-instelling als expertise- en adviescentrum**

Er is de wens om in het onderwijs het bewustzijn op het gebied van kunst- en cultuureducatie te vergroten en scholen meer zelfstandigheid te geven in de organisatie en implementatie hiervan. Een ideaalbeeld is dat de steunfunctie-instelling zichzelf overbodig maakt. De steunfunctie zou het doel moeten hebben om het onderwijs te voorzien van handvaten, waardoor zij uiteindelijk zelf handen en voeten kan geven aan het cultuurbeleid binnen de school. Dit betekent dat de steunfunctie niet alleen maar een 'winkel' met kant-en-klare producten zou moeten zijn, maar meer zou moeten fungeren als een coach die samen met het onderwijs een weg aflegt naar zelfstandigheid. Maar zolang het primair onderwijs onvoldoende expertise in huis heeft, lijkt dit niet realistisch en zal de steunfunctie als zijnde expertise- en adviescentrum onmisbaar blijven. Een weg die Mocca (het bemiddeling- en expertisecentrum in Amsterdam) inslaat, waarbij zij puur als adviesbureau fungeert, lijkt dan niet wenselijk. De verwachtingen ten aanzien van het onderwijs zijn te groot en door hen slechts van advies te voorzien, zal het onderwijs haar hoofd nauwelijks boven water kunnen houden. De steunfunctie zal haar rol als expertise- en adviescentrum moeten behouden.

4 Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs

➤ **Budget kunst- en cultuureducatie oormerken**

De *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs* is slechts tijdelijk en het bedrag van €10,90 zal hoogstwaarschijnlijk vanaf januari 2009 niet meer geoormerkt zijn. Het is de vraag of de implementatie van kunst- en cultuureducatie tegen die tijd gerealiseerd is en hoe scholen het bedrag, wat dan opgenomen wordt in de lumpsum, zullen gaan besteden. Zal het onderwijs, wanneer het geen verantwoording meer hoeft af te leggen, het ingezette kunst- en cultuurbeleid voortzetten? Om voortgang van dit traject te waarborgen, zal het geld geoormerkt moeten blijven.

➤ **Professionalisering / Scholing leerkrachten primair onderwijs**

Wanneer je daadwerkelijk kunst- en cultuureducatie wilt verankeren in het onderwijs, is het bedrag van €10,90 per leerling onvoldoende budget om dit te bewerkstelligen. Op die manier vindt er geen professionalisering plaats. In plaats van een dure kunstvakdocent, zet de school die ouder, die al een paar jaar saxofoon speelt, voor de klas. Je zal het onderwijs niet alleen financieel moeten ondersteunen, maar ook op andere terreinen handvaten moeten bieden. Dit kan bijvoorbeeld in de vorm van scholing aangeboden door de steunfunctie-instelling of HBO.

5.5 Suggesties voor verder onderzoek

Dit onderzoek heeft zich beperkt tot de visies van de steunfunctie instellingen. Om alle belanghebbende partijen aan bod te laten komen, moet er nader onderzoek gedaan worden. Zowel jeugdtheatermakers, als het primair onderwijs, maar ook steunfunctie-instellingen die puur als adviesbureau optreden, moeten aan het woord komen.

Literatuurverantwoording

- Baart, J. (1995) Scapino toen – The Meekers nu. Notes
- Boonstra, B., Meyer, D. & Spoelstra, B. (2002). *Uitgelicht. Nederlands jeugdtheater anno 2002*. Amsterdam: International Theatre & Film Books.
- Introdans. Beleidsplan 2005-2008. (2003)
- Nuis, A. (1994). Pantser of Ruggengraat. Ministerie van OCW.
- Maanen, H. van (1999). *Het jeugdtheater van de toekomst*.
- Meyer, D. Wenzel, A. (2007). Nieuw Licht. International Theatre and Film Books
- Panken, T. (1998). *Een geschiedenis van het jeugdtheater*. Amsterdam: Boom.
- Pots, R. (2002). Cultuur Koningen en democraten. Overheid & Cultuur in Nederland. Sun
- Schaik, E. van (1980). Live interview op 26 november 1980 met Hans Snoek voor het doek in de Amsterdamse Krakeling.
- Schaik, H. van (1993). *Jeugdtheater in Europa. Een overzicht*. Utrecht: LOKV.
- Schmitz, J. (2007). Nieuw Licht. International Theatre and Film Books, De Bewust Naiven, 47-57
- Schmitz, J. (2006). Op school mag het niet. NRC.
- Schots, M. (2006). De schatkist van Introdans. *Theatermaker*, 10(2), 14-16.
- Twaalfhoven, A. (2000). Frisse wind door jeugdtheater. *Kunst en educatie*, 9(4), 16-17.
- Twaalfhoven, A. (2003). Van jonge mensen en de dingen die gaan komen. *Boekman* 56, 15(juni2003), 6-17.
- Twaalfhoven, A. (2003). Betutteling bedreigt het jeugdtheater. *Theatermaker*, 7(6), 42-44.
- Twaalfhoven, A. (2006). Nieuw leven in het jeugdhtheater. *Theatermaker*, 10(1), 38-40.
- Twaalfhoven, A. (2006). Zet school en theater uit elkaar. *Theatermaker*, 10(3), 9-12.
- Twaalfhoven, A. (?). Jeugdtheater afhankelijk van steunfunctie-instellingen, *Kunst en educatie*, 8(3), 9-12.
- Twaalfhoven, A. (2007) Educatie-Theater. Nieuw Licht. International Theatre and Film Books, 57-66
- Twaalfhoven, A. (2007). Dikke kabouters en domme leerkrachten. *Boekman* 71, 19(zomer 2007), 75-78.
- Wenzel, A. & Heteren, L. van (2002). *Jeugdtheater, kinderen, en hun binnenwereld*. Groningen: Passage.

Vogelezang, P. (2002). *Zicht op...samenwerking in de cultuureducatie*. Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland.

Vogelezang, P. (2004). *Zicht op...cultuureducatie en basisonderwijs: beleid en praktijk*. Utrecht: Cultuurnetwerk Nederland.

Vos, J. (1999). *Democratisering van de Schoonheid. Twee eeuwen scholing in de kunsten*. Sun

Bulletin Cultuur en School
Actieplan Cultuurbereik
Rapport Hart voor Cultuur

www.cultuurplein.nl

www.min.ocw.nl

www.wederzijds.nl

www.huisaandeamstel.nl

Cultuur in beweging, Sardes
Voortgangsrapportage Cultuur en School, Maria van der Hoeven
Notitie Kunst van Leven, 2007 Plasterk
Zicht op samenwerking in de cultuureducatie

Bijlage A

Samenvatting resultaten literatuuronderzoek

In onderstaande alinea schets ik een beeld hoe de veronderstelde spanningen tussen het jeugdtheater en het onderwijs hebben kunnen ontstaan.

In januari 2003 kreeg de Taakgroep Cultuureducatie in Primair Onderwijs van onderwijsminister Maria van der Hoeven de opdracht om antwoorden te formuleren op de vragen wat cultuureducatie in het primair onderwijs kan inhouden, hoe scholen die inhoud vorm kunnen geven en langs welke wegen dat te realiseren is (Hart(d) voor Cultuur - 2003). Naar aanleiding van het rapport Hart(d) voor Cultuur, waarin antwoord werd gegeven op deze vragen, werd in 2004 de *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs* in het leven geroepen. Deze subsidieregeling moet een impuls geven aan de ontwikkeling van kunst- en cultuureducatie in het primair onderwijs en heeft als doel kunst- en cultuureducatie te verankeren in het primair onderwijs. Met de invoering van de regeling spraken jeugdtheatermakers hun vrees uit voor de groeiende 'macht' van scholen; scholen zouden hun wensen ten aanzien van jeugdtheater concreter gaan formuleren en de jeugdtheatermaker zou voortaan naar de pijpen van het onderwijs moeten dansen. Maar de jeugdtheatermaker wil niet voldoen aan het wensenpakket van de school, hij wil zijn artistieke autonomie behouden.

Binnen het literatuuronderzoek heb ik geprobeerd zowel de visie van het onderwijs als wel de visie van jeugdtheatermakers op jeugdtheatervoorstellingen te belichten. Met name de informatie omtrent de visie vanuit het onderwijs bleek vaak summier. Kort samengevat kan je stellen dat de *Regeling versterking cultuureducatie in het primair onderwijs* een grote impact heeft op het onderwijs. In het boek *Schoolportretten* (Konings, 2006) komt duidelijk naar voren dat scholen cultuureducatie zien als een extra taak en dus zorgt voor een grote belasting van leerkrachten. Uit het literatuuronderzoek blijkt, dat wanneer er vanuit de overheid extra middelen ter beschikking komen, veel scholen de wens hebben om vakleerkrachten, specialisten en organisatoren in te zetten bij culturele activiteiten. Zij willen dan ook graag meer culturele activiteiten inplannen. Wat geen prioriteit heeft, is de bijscholing van leerkrachten, het aanschaffen van nieuwe materialen, lesmethodes en boeken. Dit laatste is opmerkelijk. Blijkbaar willen scholen de culturele activiteiten binnen het onderwijs vergroten, maar wel met kennis en deskundigheid van buiten de school. Ook de organisatie omtrent de activiteiten legt het onderwijs graag in handen van een deskundige instelling.

Wat betekent dit voor de rol die de steunfunctie-instelling op dit moment inneemt? Zij wordt geacht vooral op te treden als adviseur en bemiddelaar en vraaggericht te gaan werken. Moet de steunfunctie-instelling juist niet terug naar haar rol als expert op het gebied van kunsteducatie? Zij kan het onderwijs een boel werk uit handen nemen en heeft bovendien de benodigde kennis en een belangrijk cultureel netwerk opgebouwd in de loop der jaren.

Bijlage B

Interviewlijst

Persoonlijke informatie

- Achtergrond en discipline van de consulent
- Opleiding
- Ervaring in het onderwijs

Rol van de steunfunctie

- Wat is de rol van de steunfunctie tav het leggen van verbindingen tussen het jeugdtheater en het basisonderwijs? Welke activiteiten verricht de steunfunctie op dit gebied?
- Vind jij deze rol noodzakelijk? Vind er ook een directe samenwerking plaats tussen jeugdtheater en onderwijs? Hoe verloopt deze samenwerking?
- Wat is de toegevoegde waarde van de steunfunctie?
- Zou een directe samenwerking tussen het jeugdtheater en onderwijs realistisch zijn?

Visie/Beleid ten aanzien van inkoop voorstellingen

- Waarop baseert de steunfunctie-instelling haar keuze bij het afnemen van voorstellingen? Welke criteria worden gebruikt?
- Houdt zij rekening met de wensen van het onderwijs?

Relatie jeugdtheater - onderwijs

- Hoe ervaar je de relatie tussen het jeugdtheater en het primair onderwijs?
 - *Is die relatie de laatste jaren veranderd? Zo ja, In welke zin?*
 - *Ervaar jij spanningen tussen het jeugdtheater en onderwijs? Waardoor ontstaan deze? Uiteenlopende visies?*
- Welke houding nemen zij aan ten opzichte van elkaar?
- Heeft het primair onderwijs wensen tav jeugdtheateraanbod? Zo ja, welke?
- Waarop baseert het onderwijs haar keus bij het afnemen van jeugdtheatervoorstellingen?
- Wat zijn de uitgangspunten en drijfveren van de jeugdtheatermaker bij het maken van een jeugdvoorstelling?
- Houden jeugdtheatermakers rekening met de wensen van het primair onderwijs? Wat zijn jouw ervaringen hierin? Zouden ze dat volgens jou moeten doen?
- Het onderwijs wordt vanuit de overheid gestimuleerd een eigen visie op kunsteducatie te vormen en beleid te maken. (In hoeverre) is het onderwijs mondiger geworden ten aanzien van hun wensen wat betreft jeugdtheater (vakoverstijgend, moet passen in leerlijn)?

Bijlage C

Gegevens respondenten

De geïnterviewde consultants binnen dit onderzoek zijn werkzaam in de volgende Centra voor de Kunsten:

Marina van Arendonk: De Kubus, afdeling Kunstwijs, Lelystad.

Len Cornelissen: De Kubus, afdeling Kunstwijs, Lelystad.

Silvia Servais: De Kunstlinie, afdeling Kunstdok, Almere.

Peter Huppes: De kunstlinie, afdeling Kunstdok, Almere.

Lia Leenheer: Kunst Centraal, Bunnik (Provinciale Steunfunctie Utrecht).

Marieke van Duin: Triade, Den Helder.

Renske Hoogervorst: H'art, afdeling H'art in school, Haarlem.

Bijlage D

Analyse Kwalitatieve gegevens

Kernthema	Labels
Rol steunfunctie	Organiseren 1
	Kennis maken 2
	Bemiddelaar 6
	Intermediair 1
	Selecteren 6
	Vorbereiding en verwerking dmv ontwikkelen educatief materiaal 6
	Subsidiering 1
	Initiator 1
	Waardering en inzage

	creëren 1
Noodzakelijkheid rol steunfunctie	Kunst en cultuur nog niet doorgedrenkt in beleid 1
	Kunst- en cultuurprogramma's slecht ontwikkeld op pabo's 1
	Scholen kunnen geen kwaliteit onderscheiden 1
Aanbod	Kunstmenu 3
	Zeggenschap 1
Wensen onderwijs	Religie 3
	Leuk 2+
	Aansluiting belevingswereld 2
	Niet abstract 1
	Bespreekbaar 1
	Samenhang 1
	Gebruik van expertise steunfunctie 1+
	Vraaggericht 4-
	Mooi 1+
	Inspirerend 1+
	Creatief 1+
	Thematisch 3+
	Aanbod op maat 1+
	Spanningen 1-
	Ontwikkende markt jeugdtheater beïnvloedt onderwijs 1+
	Toegankelijk/laagdrempelig 2+
	Betaalbaar 1+
	School denkt niet na/geen weet 3-
	Weinig organisatie 1+
	Makkelijk bereikbaar 2+
	Kwaliteit 1+
	Voorstelling groep 1/8
Rekening houdend wensen onderwijs	Religie 1+
	Talig 1+
	Voorstellingen op school 1+
	Discipline 1+
	Wat er speelt binnen het onderwijs 1+

	Kunstcommissie 1+
Haalbaarheid samenwerking	Tijd 6-
	Logistiek systeem 3-
	Organiseren 2-
	Locatie 2-
	Budget 3-
	Menskracht 1-
	Ervaring 1-
	Expertise 6-
	Kwaliteit onderscheiden 2-
	Belevingswereld 1+ (BH)
	Trends 1+ (BH)
	Enkele specialist/liefhebber 1+
	Resonance groep 1+
	Beperkt 2
	Kwaliteit 1-
	Know-how 1+ (Laetare)
	Verschillende werelden 2-
	Autonomie kunstenaar staat voorop, geen inleving in doelgroep 1-
	Geen scholing vanuit pabo 2-
	Persoonlijke affiniteit 2+-
Relatie jeugdtheater/po	Via steunfunctie 4+
	Autonomie kunstenaar (moet behouden blijven) 1+
	Bemiddelaar/intermediair 1+
	Elkaar verstaan 2+
	Verschillende groepen/werelden 2+
	Organisatie 1-
	Coördinatie 1-
	Afstemming doelgroep 1+ (BH)
	Dialogo onderwijs 1+ (BH)
	Werken binnen eigen muren 1-
	Zeldzaam 2- (=beperkt)
	Voorheen geen aansluiting belevingswereld 1-
	Match is nu beter 1+
	Klein 1- (=beperkt)
	Samenwerking 1+

	(Kalebas) ingewijd in onderwijs/eigen netwerk scholen
	Verschilt per groep 2
	Geen koppeling beleid onderwijs – jeugdtheater 1
	Beperkt 1
Toegevoegde waarde	Kwaliteitsbewaking 4
	Professionaliteit 1
	Logistieke organisatie 2
	Structuur 1
	Ontwikkelen lesmateriaal 2
	Ervaring 1
	Expertise 5
	Inzicht in mogelijkheden onderwijs 1
	PR 1
	Bereik/contacten scholen 1
	Grote kortingen 2
	Tijd 2
	Aanbodgericht werken 1
	Spin in het web 1
Criteria	Aansluiting belevingswereld 2+
	Verzorgd 1+
	Goede spanningsboog 1+
	Professioneel 1+
	Lengte 2+
	PC scholen 1+
	Budget 6+
	Locatie 5+
	Morele aspecten 1-
	Pakkend 2+
	Gevarieerd aanbod 1 +
	Kwaliteit 6+
	Doelgroep 3+
	Thematiek 2+
	Inpasbaarheid jaarprogramma 1+
	Educatieve waarde 2+
	Kunst als doel 1+
	Aansluiting aanbod zalen 1+
	Populatie gemeente 1+
	Behoeft gemeente 1+-
	Vernieuwend 1+
Kwaliteit	Niet altijd haalbaar ivm

voorstelling	financiën 1
	Spel 1
Drijfveren maker	Jeugd in aanraking brengen met kunst 2+
	Rekening houdend met de doelgroep 1+/1-
	Werken vanuit eigen creatieve bron 4+
	Zowel rekening houdend met als werken vanuit creatieve bron 2+
	Kinderen ontroeren/raken 1+
	Kinderen binden 1+
	Bevlogenheid 1+
Visie onderwijs	Aanraking met kunst en cultuur 2+
	Thematisch 1+
	Bewustzijn ontwikkelen door steunfunctie 1+
	Speerpunten 1+
	Morele kant 1+
	Kunst als middel 1+
	Kunst als doel 1+
	Beleving 1+
	Denkt vanuit het kind; verhaallijn, niet te zwaar, 1
	Visie 1- (Renske)
	Educatief 1+
	Opvoedkundig +
Visie maker	Aansluiting leeftijd 1+
	Discipline onder de aandacht 1+
	Maatschappelijke onderwerpen 1+
	Denkt dat het kind veel aankan 1
	Het kind hoeft niet alles te begrijpen 1
	Kunstzinnig/Kunst als doel 1+
	Appelleren aan fantasie 1+
Invloed Regeling	Bewustzijn 2+
	Mondiger 5-
	Thematiek 1+ (BH)
Jeugdtheatermaker houdt	

rekening met onderwijs	
	Religie 1+ (BH)
	Jeugdtheater wil zich niet laten leiden door wensen onderwijs; aansluiten 1+/uitgaan 1-
	Scholen peilen 1+ (Renske)
	Uitgangspunt (-)
Mening consulent tav autonomie kunstenaar	Verwondering 1+
	Authenticiteit van de kunstenaar 1+
	Autonomie kunstenaar (moet behouden blijven) 2+
Waarop baseert school keus?	Discipline 1
	Leerlijn 1
	Concreet 1
	Themagericht 2
	Niet hoeven reizen 1
Omgeving	In Amsterdam directe contacten met scholen
	Den Helder cultuurarm
Jeugdtheatermaker rekening met onderwijs	Geen rekening onderwijs-kwaliteit 3
	Wel rekening onderwijs – geen kwaliteit 3
Ontwikkeling onderwijs (Renske)	Aanstelling ICC'er
	Scholen dom gehouden
	Scholing onderwijs

